

ТОҶИКИСТОН –ЎЗБЕКИСТОН: ДАР МАСИРИ ҲАМДИЛӢ

Решаҳои дӯстии халқҳои тоҷику ўзбек ба умқи асрҳо расида, аз қадимулайём муносибатҳои дӯстӣ ва накуҳамсоиягӣ миёни онҳо устувор буданд.

Тоҷикистон бар асари умумияти таърихӣ анъанаҳои фарҳангӣ ва марзҳои муштарак ҳамеша хоҳони густаришу таҳкими робитаҳо бо ҳамсоиядавлати Ўзбекистон буд.

Садсолаҳои охир халқҳои тоҷику ўзбек дар ҳавзаҳои ягонаи сиёсӣ, ҷуғрофиву фарҳангӣ умр ба сар мебуданд ва ин омил низ дар баҳамбандии сарнавишту шеваи зиндагии онҳо таъсиргузор будааст. Иттиҳоди Шӯравӣ ин ду халқро аз нав дар ҳайати як давлат муттаҳид намуд ва барои рушди онҳо шароити мусоид фароҳам сохт. Дӯстӣ ва бародарии ин ду халқ қавӣ буд. Пошхӯрии давлати Шӯравӣ боиси таъсиси давлатҳои нави соҳибистиқлол гардид. Халқҳои тоҷику ўзбек дар харобазори Иттиҳоди фаноефтаи Шӯравӣ ҷумҳуриҳои мустақили худро эълон намуданд. 1 сентябри соли 1991 Ўзбекистон, 9 сентябри соли 1991 Тоҷикистон Истиқлолияти давлатии худро эълон намуданд. Дар сарнавишти халқҳои тоҷику ўзбек давраи нав давраи бунёди давлатҳои нави миллӣ оғоз ёфт. Сароғози давлатдорӣ навин барои ҳарду халқ аз пешомади хушбинона ва муносибатҳои дӯстона ва ҳамсоиягии нек, ҳамкорӣ мутақобилан судманд, ҳамзистии осоишта дарак меод. Дар аввалин суҳанронҳои худ Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон 28 сентябри соли 1993 дар иҷлосияи XVIII Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин изҳор намуданд: «Барои мо тоҷикон муносибати дӯстона, мустаҳкам ва тулонӣ бо Ўзбекистон ҳам тақозои таърихӣ ва ҳам ниёзи мардумист».

22 декабри соли 1992 муносибатҳои дипломатӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ўзбекистон барқарор гардид. Аз соли 1995 сафорати Тоҷикистон фаъолияти худро дар шаҳри Тошкент оғоз намуд. Аз соли 1992 то имрӯз миёни Тоҷикистон ва Ўзбекистон 111 созишнома, аҳднома, қарордод ба имзо расидааст, ки ҳамкориҳои гуногуни сиёсӣ, иқтисодӣ илмиву фарҳангиро фаро мегиранд. Дар миёни силсиласанадҳое, ки байни ду давлат дар сатҳи роҳбарони ду кишвар ба имзо расиданд, Аҳднома дар бораи дӯстӣ, хусни ҳамҷаворӣ ва ҳамкорӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ўзбекистон аз 4 январи соли 1993 ва Аҳднома дар бораи дӯстии абадӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ўзбекистон аз 15 июли соли 2000 ба ҳисоб мераванд.

Аҳдномаи дӯстӣ, хусни ҳамчаворӣ ва ҳамкорӣ соли 1993 бо Ўзбекистон ба имзо расида, аввалин Аҳдномаи дӯстӣ ба шумор меравад, ки Тоҷикистон бо давлати хориҷӣ баъди дарёфти истиқлолияти давлатӣ имзо намудааст. Дар санад «принсипҳои асосии муносибатҳои дуҷониба аз ҷумла, эҳтироми мутақобилаи соҳибхитиёри ва истиқлолияти давлатӣ, баробарҳуқуқӣ, даҳлат накардан ба қорҳои дохилии якдигар, қўшишҳои мутақобила ҷиҳати барқарор кардани робитаҳои шарикӣ иқтисоди барои ҳарду ҷониб судманд ҳам дар сатҳи байнидавлатӣ ва ҳам дар сатҳи субектҳои хоҷагидорӣ ду кишвар дарҷ шуданд. Дар Аҳднома дар бораи дӯстӣ абадӣ «ҷонибҳо бо назардошти дурнамо барқарор кардани шакли нави муносибатҳо миёни кишварҳои минтақа, уфуқҳои ҷадиди ҳамкорӣ давлатиро муайян намуданд ва усулҳои асосии муносибатҳои дуҷонибаи Тоҷикистон ва Ўзбекистонро моҳиятан васеъ карданд».

Дар заминаи ин ва даҳҳо санадҳои қарордодӣ ва ҳуқуқӣ Тоҷикистон пайваста мекушад, ки муносибатҳои ду ҳамсоҷакишвар дар маҷрои хусни ҳамчаворӣ ва ҳамкорӣ мутақобилан судманд инкишоф ёбанд.

Аввалин сафари расмӣ Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Ҷумҳурии Ўзбекистон 8 октябри соли 1994 сурат гирифт. Дар ҷараёни сафар «Эълomia дар бораи ҳамкорӣ ҳамачониба миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ўзбекистон» ба имзо расид.

4 январӣ соли 1998 Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо даъвати Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон Ислон Каримов ба Ўзбекистон бори дуюм сафари расмӣ анҷом дод. Дар ҷараёни сафари расмӣ байни ду мамлакат 4 санади байниҳуқуматӣ ба имзо расид. Сафари Президенти Тоҷикистон дар муносибатҳои байнидавлатӣ Тоҷикистон ва Ўзбекистон тақони нав бахшид ва муносибатҳо дар самтҳои гуногун фаъолтар гардиданд.

Оғози фаъолияти сафорати Ҷумҳурии Ўзбекистон дар шаҳри Душанбе июли соли 1998 умеду эътимодно аз таҳаввули робитаҳои байнидавлатӣ меафзуд. Сафари расмӣ Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон Ислон Каримов ба Тоҷикистон 15 июни соли 2000 дар таърихи робитаҳои байнидавлатӣ Тоҷикистон ва Ўзбекистон марҳилаи муҳим ба ҳисоб меравад. Мулоқот ва вохӯриҳои сарони ҳарду давлат Ўзбекистон ва Тоҷикистон аз майлу рағбати тарафҳо дар мавриди таҳким бахшидан ба раванди муносибатҳои некуҳамсоҷии ду кишвар башорат меод. Идомаи мантиқӣ ҷунин сиёсат имзои Аҳднома дар бораи дӯстӣ абадӣ буд, ки сарони ҳарду давлат Ислон Каримов ва

Эмомалӣ Раҳмон 15 июли соли 2000 имзо намуданд. Аҳдномаи дӯстии абадӣ санади фаъолсозандаи робитаҳои ду кишвар ба ҳисоб мерафт, ки майлу хоҳиш ва манфиати ҳар ду халқҳои ҳамсоҷро ифода мекард. Ҳангоми сафари расмӣ Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Ҷумҳурии Ўзбекистон 27 декабри соли 2001 Сарвари давлати Ўзбекистон изҳор намуд, ки «халқҳои ду мамлақати мо таърихи умумӣ доранд ва асрҳо паҳлуи ҳамдигар мезистанд... бо ҳам будан сарнавишти мост ва мо бояд бо кушишҳои якҷоя ин мушкилиҳое, ки мардумони кишварҳои мо бо онҳо рӯ ба рӯ омадаанд, бартараф намоем».

Таҳлило нишон медиҳанд, ки Тоҷикистон тайи 30 соли истиқлолият пайгири на мекушид, ки бо Ҷумҳурии Ўзбекистон сиёсати дӯстӣ ва ҳамкориҳои мутақобилан судмандро пеш барад, ки ба манфиати ҳар ду халқҳост. Сентябри соли 2016 дар муносиботи Тоҷикистону Ўзбекистон саҳифаи нав боз шуд.

Президенти нави Ўзбекистон Мирзиёев Ш.М сиёсати кишвари хешро нисбати Тоҷикистон куллан тағйир дода, дар тамоми самтҳо муносибатро ҷоннок намуд. Марти соли 2018 Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон Мирзиёев Ш.М бо сафари расмӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ташриф овард. Дар чараёни музокироти хосаи сарони ду кишвар дар фазои дӯстӣ ва ҳусни тафохум, ки ба робитаҳои муосири байнидавлатии ду кишвар хос аст, масъалаҳои муҳимтарини рушду таҳкими ҳамкориҳои дучониба дар ҳамаи арсаҳои манфиатҳои муштарак ба таври амиқ мавриди баррасӣ қарор гирифтанд.

Музокироти сатҳи олии Тоҷикистону Ўзбекистон дар чаҳорҷӯбаи сафари давлатии Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев ба Тоҷикистон баргузор гардиданд. Дар чараёни музокирот муҳимтарин масъалаҳои рушду таҳкими ҳамкориҳои дучониба дар ҳамаи соҳаҳо манфиатбахш муштаракан ба таври амиқ мавриди баррасӣ қарор гирифтанд. Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон Шавкат Мирзиёевро самимона хайрамақдам гуфта, изҳори итминон намуд, ки сафари аввалини ӯ ба Тоҷикистон дар маснади Сарвари давлат ба рушди тамоми маҷмӯи муносиботи ҳамкориҳои ду кишвар такони ҷиддӣ хоҳад бахшид. “Мардумони моро суннатҳои бисёрасраи дӯстӣ, ҳамсоҷгии нек ва эҳтироми ҷонибайн муттаҳид месозанд. Ҳамкорӣ бо Ҷумҳурии Ўзбекистон яке аз афзалиятҳои асосии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳсуб меёбад. Тасмимоти имрӯзаи мо бар заминаи музокироти суратгиранда аз бисёр ҷиҳат хислати таърихӣ дошта, таконбахш мебошанд. Онҳо барои марҳала ба марҳала боло бурдани

муносибатҳои Тоҷикистону Ўзбекистон ба сатҳи сифатан нав асоси заминаи боэътимодно фароҳам меоваранд”, таъкид карданд Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон.

Сарони давлатҳо оид ба ҷанбаҳои мубрами ҳамкориҳои дуҷониба дар арсаҳои тиҷорату иқтисод, фарҳангу робитаҳои гуманитарӣ, иртибототи нақлиётӣ, истифодаи захираҳои обу энергетикӣ, амният ва мудофия, ҳамчунин, густариши робитаҳои байни минтақаҳои ду кишвар мубодилаи афкори судманд анҷом доданд. Сарони ду давлат дар аснои мулоқот ба доираи васеи масъалаҳои минтақавию байналхалқӣ тавачҷуҳ карда, дидгоҳу назари хешро оид ба роҳҳои тариқои ҳалли масъалаҳои рӯзмарраи минтақаи Осиёи Марказӣ баён сохтанд. Дар ин зимн Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон изҳор намуданд, ки ташаббусу ибтикороти Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистонро ҷиҳати эҷоди фазои наву созандаи ҳамкориҳои байнидавлатӣ дар Осиёи Марказӣ комилан ҷонибдорӣ менамояд. «Мо иқдоми Шуморо дар мавриди эҷоди фазои дӯстӣ ва ҳусни ҳамҷаворӣ дар фазои умумии мо самимона истиқбол гирифтаем, зеро онҳо бо ҳадафҳои мо комилан созору ҳамонҳанг мебошанд» - иброз доштанд Эмомалӣ Раҳмон ба унвони Шавкат Мирзиёев.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон музокироти ҷонибҳоро ҳамчун оғози марҳалаи нав дар муносибатҳои ду кишвар арзёбӣ намуда, нақши муҳими Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон Шавкат Мирзиёевро дар интиқоли ин муносибот ба маҷрои рушди созанда махсус таъкид карданд. Президенти Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аз номи Ҳукумат ва мардуми Тоҷикистон ба Шавкат Мирзиёев барои чунин талошҳои нек ва созандааш изҳори сипос намуданд.

Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон аз ҷониби худ ба Президент ва мардуми Тоҷикистон барои истиқболи бародарона ва меҳмоннавозии гарми ӯ ва ҳайати расмӣ ҳамроҳонашон изҳори сипос намуда, қаноатмандии амиқи хешро аз натиҷаҳои музокирот иброз дошт. Шавкат Мирзиёев тамоюлҳои мусбати овони ахирро дар муносибатҳои ҷониби ду кишвар, аз ҷумла ҷиҳати афзоиш ёфтани ҳаҷми гардиши мутақобилаи мол ва фаъл гаштани ҳамкориҳои фарҳангиву башарӣ, ки ба арзишҳои маънавии муштарак ва анъанаҳои ғании дӯстӣ ва ҳусни ҳамҷаворӣ таъя менамоянд, баҳои баланд дод. Дар иртибот ба масъалаҳои мубрами ҳамкориҳои минтақавӣ Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон ниятҳои баррасии ҳамҷонибаи имконияти иштироки ҷониби Ўзбекистонро дар бунёди иншооти гидроэнергетикӣ Ҷумҳурии

Тоҷикистон, аз ҷумла дар сохтмони НОБ-и Роғун баён кард. Ҳамчунин, ташаббусҳои глобалии Тоҷикистон дар соҳаи об, аз ҷумла иқдоми эълон гардидани давраи солҳои 2018-2028 ҳамчун Даҳсолаи байналмилалӣ амал “Об барои рушди устувор” ва талошҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷиҳати таҳкими амнияти минтақавӣ мавриди дастгирии ҷониби Ўзбекистон қарор гирифтанд.

Мувофиқаҳои дар рафти музокирот бадастомада заминаи боэътимоди ҳалли маҷмӯи мушкилоти ҳалталабро, ки тайи ду даҳсолаи ахир ба рушди табиӣ муносибатҳои ду кишвар монеа шуда буданд, фароҳам меорад. Қариб ҳамаи масъалаҳои баҳсноки вобаста ба сарҳад ҳалли худро пайдо карданд ва ин воқеият ба ҷонибҳо имконият дод, ки Шартномаи дахлдорро дар ин хусус ба имзо расонанд.

Қарор оид ба ҷорӣ намудани низоми рафтуомади бераводиди ҷонибҳо ба муҳлати то 30 рӯз натиҷаи дигари муҳими мулоқоти сатҳи олии Тоҷикистону Ўзбекистон ба шумор меравад. Дар ин замина қарори ҷонибҳо оид ба марҳала ба марҳала барқарор кардани фаъолияти ҳамаи гузаргоҳҳо дар сарҳади байни Тоҷикистону Ўзбекистон низ муассир мебошад. Ин иқдом на танҳо таъсири бузурги иқтисодӣ хоҳад дошт, балки омили беҳбудии ҳаёти иҷтимоиву иқтисодӣ дар минтақаи ҷануби Тоҷикистон, ки дар он зиёда аз сеюним миллион аҳоли зиндагӣ мекунад, хоҳад шуд. Қарордодҳои дар рафти гуфтушунид бадастомада, ҳамчунин, барои дар вақтҳои наздик барқарор кардани иртибототи ҳавоиву автомобилӣ байни дигар шаҳрҳо бар иловаи хатсайри ҳавоие, ки феълан байни пойтахтҳои ҳар ду кишвар амал мекунад, заминаи заруриро ба вуҷуд меорад. Ҳамаи ин натиҷаҳо рафтуомади мутақобили шаҳрвандонро ба таври назаррас сабук гардонид, ҳамзамон, ба минбаъд ҳам наздиктар шудани ду халқи бародар, баланд бардоштани сатҳи ҳамкориҳои тичоративу иқтисодӣ, фарҳангиву башарӣ ва дигар робитаҳои ҷонибҳо мусоидат менамояд.

Дар рафти музокирот муҳиммияти рушди робитаҳо байни минтақаҳои ду кишвар, ки ба фаъолнок кардани унсурҳои бунёдии муносиботи байнидавлатӣ -ҳамкориҳои тичоративу иқтисодӣ мусоидат менамояд, таъкид гардид. Сарони ду кишвар аз шаш баробар зиёд шудани тичорати дуҷониба дар вақтҳои охир изҳори қаноатмандӣ намуда, таъкид карданд, ки ният доранд дар ояндаи наздик ҳаҷми онро ба ним миллиард доллар расонанд.

Тарафҳо муҳиммияти таҳкими минбаъдаи ҳамкориҳоро дар соҳаи фарҳангиву башарӣ таъкид намуданд. Дар ин замина сухан, аз ҷумла дар бораи он рафт, ки асарҳои адабии классиқиву муосир ба забонҳои

давлатии ду кишвар тарҷума гардида, сатҳи омӯзиш ва таълими забонҳои тоҷикиву ўзбекӣ дар муассисаҳои таълимии Ўзбекистону Тоҷикистон мутаносибан баланд бардошта шавад.

Ҷонибҳо изҳори боварӣ намуданд, ки сафари имрӯза марҳалаи наверо дар муносибатҳои дӯҷониба ҳусни оғоз бахшида, мутобиқ ба манфиатҳои аслии мардумони ду кишвар раванди рушди мусбату созандаи онҳоро дар масири болоравии бебозгашт таҳким мебахшад. Сафари расмӣи Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев бо имзои 25 созишномаи ҳамкорӣ байни ду кишвар ба анҷом расид. Бо даъвати Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон Мирзиёев Ш.М Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон бо сафари расмӣ санаи 17-18 августи соли 2018 озими Ўзбекистон шуд.

Рӯзи 17-уми август дар шаҳри Тошкент дар доираи сафари давлатӣ мулоқоту музокироти сатҳи олии Тоҷикистону Ўзбекистон баргузор шуд. Дар ҷараёни мулоқоти хосаи сарони давлатҳои Тоҷикистону Ўзбекистон Эмомалӣ Раҳмон ва Шавкат Мирзиёев масъалаҳои таҳкими робитаҳо дар соҳаҳои калидии ҳамкорӣ дӯҷониба баррасӣ гардиданд. Сарони ду давлат ба таври амиқ оид ба масъалаҳои мубрами рӯзномаи байналхалқӣ ва минтақавӣ табудули андеша карданд. Пас аз анҷоми мулоқоту музокироти сатҳи олии дар ҳузур ва бо иштироки сарони давлатҳо муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ва муҳтарам Шавкат Мирзиёев маросими имзои санадаҳои нави ҳамкорӣ баргузор шуд, ки дар он 26 санад ба имзо расид.

Эмомалӣ Раҳмон ва Шавкат Мирзиёев изҳороти муштарак ва Аҳднома оид ба шарикӣ стратегӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ўзбекистонро имзо карданд. Бешубҳа, имзои Созишнома дар бораи ҳамкорӣ шарикӣ стратегӣ муносибатҳои ду кишварро ба сатҳу сифати нав мебарорад. Ин тадбир ҳамчун рӯйдоди таърихӣ бозгӯии ҷаҳду талашҳои самимии мо барои таҳкими дӯстии абадӣ ва ҳусни ҳамҷаворӣ миёни Тоҷикистону Ўзбекистон мебошад” - таъкид доштанд зимни мулоқот Президенти мамлакат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон.

17 августи соли 2018 дар доираи сафари давлатӣ Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев “Барои саҳми сазовори шахсӣ дар таҳкими робитаҳои бисёрасраи дӯстӣ, таъмиқи муносибатҳои неки ҳамсоғӣ ва ҳамдигарфаҳмӣ, тавсеаи робитаҳои гуногунҷанбаи фарҳангӣ ва гуманитарӣ байни халқҳои бародари ўзбеку тоҷик, барои хизматҳои бузург дар рушди ҳамкорӣ самарабахши ҷумҳуриҳои Ўзбекистон ва Тоҷикистон ба манфиати наслҳои имрӯзу оянда, ташаббусҳои самаранок

барои таъмини сулҳ, амният ва субот дар минтақаи мо” бо Мукофоти олии давлатии Ҷумҳурии Ўзбекистон Ордени “Эл Юрт Ҳурмати” сарфароз гардонида шуданд.

Дар ҳақиқат ҳамкориҳои сиёсӣ дипломатии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Ўзбекистон ба сатҳи сифатан нав қадам ниҳод. Дар заминаи таҳкими робитаҳои сиёсӣ миёни ду кишвар муносибатҳои иқтисодӣ ва тиҷоратӣ низ вусъати тоза гирифт. Соли 2020 Ўзбекистон дар байни шарикони асосии тиҷоратии Тоҷикистон мақоми сеюмро соҳиб гардид.

Гардиши молу маҳсулот дар ин сол байни ду кишвар 333,8 млн долл. ташкил намуд. Дар шароити авҷи бӯҳрони нави ҷаҳонӣ (вобаста ба COVID-19) зарурияти ҳамгирӣ амиқи минтақавӣ беш аз пеш ба миён омад. Дар ин марҳилаи душвор Ўзбекистон садоқати худро ба ҳамраъии шарикони стратегӣ ва ҳамгирӣ минтақавӣ зоҳир намуда, ба Тоҷикистон дар мубориза ба ин вабои нави аср кӯмакҳои башардӯстона расонид. Фақат дар чор моҳи соли 2020 Ўзбекистон ба Тоҷикистон ба маблағи 2,5 млн долл. кӯмакҳои башардӯстона намуд. 9 апрели соли 2020 аз Ўзбекистон ба Тоҷикистон иловатан 18 вагон дорувору маводи хӯроқа ва гурӯҳи табибон бо мошинҳои ёрии таъҷилӣ барои кӯмак ба Тоҷикистон фиристода шуданд. Ин иқдомҳои башардӯстонаи Ҳукумати Ўзбекистонро мардуми тоҷик бо сипос ва рӯҳбаландии бузург истикбол намуданд. Чунин иқдомҳо аз сатҳи баланди робитаҳои бародарӣ, некуҳамсоғии ду халқи ҳамсоя кишварҳо башорат медиҳанд.

Моҳи июни соли 2021 сафари навбатии расмӣ Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон муҳтарам Ш.М.Мирзиёев ба Тоҷикистон сурат хоҳад гирифт. Умед аст, ки ташрифи Сарвари ҳамсоякишвари дӯст ба таҳкими робитаҳои дӯстӣ ва некуҳамсоғӣ миёни ду халқҳои бародар мусоидати бештар хоҳад намуд. Халқи тоҷик Сарвари муҳтарамии кишвари дӯсту бародар Шавкат Мирамонович Мирзиёевро ба сарзамини файзбори худ хайра мақдам мегӯяд.

**Хушвахтзода Қ.Х. ректори ДМТ,
профессор
Мирзоев Н.М. профессори ДМТ**